

Folyóiratok szemléje.

A *Budapesti Szemle* ez évi márciusi száma megkezdi *Pauer Imre*: «Az ethikai determinismus elmélete» című akadémiai, koszorus pályaművének közlését. A közlemények (márcz. — májusi füzetek), eléggé előrehaladtak már arra nézve, hogy tartalmukról való beszámolást e helyen, hova a munka tárgyánál fogva leginkább tartozik, megkezd-hessük.

Az első közlemény — B. Sz. 159. sz. — történelmi áttekintés ezimet visel. Szerző Wagner Adolf ismert munkája megjelenésétől datálja ama mozgalom élénkebb hullámverését, mely a társadalmi élet tüneteiből törekszik kiismerni az emberi cselekvések természetét, eredetét és indító okait. A németek közül főként Wagner, Drobisch, Oettinger jelentőségének elemzésével s néhány francia és angol író bemutatásával ekként tűzi ki a problémát. Három irányelv törekedett érvényre jutni: «a) természetböleseleti irány rendszere: a fizikai determinismus; b) a speculativ böleseleti irány hitvallása: az indeterminismus; c) az összeegyeztető böleseleti irány elmélete: a syncretismus». E három irány bővebb magyarázatát a következőkben foglalja össze: «A *fizikai determinismus* az egyetemes okság, törvényesség és kényszer sanctiója. Szerinte ok, törvény, kényszer uralkodik az egész természetben, tehát az erkölcsi világban is, s az okság ez egyetemes törvénye alól az ember sem vonhatja ki magát. Akarata épen ezért koránsem az a független, korlátlan, indeterminált szabadakarat, a mely kénye-kedve szerint mindent akarhat, és pusztán tetszése szerint határozhatja el magát pro et contra — hanem az a determinált akarat, a melynek irányát, elhatározását tisztán fizikai okok, az ugynevezett motívumok befolyásolják és fizikai törvények szabályozzák, mint bármely más fizikai ható-ok működését. Nem így az *indeterminismus*, mely egészen ellenkező állásponttól fogja fel a dolgot s az önkényes akarat elvét proclámálja. Ez elmélet szerint az erkölcsi és társadalmi élet tüneményei, már természetöknél fogva annyira különbözők a fizikai világ tüneményeitől, hogy sem ugyanazon methodus, sem azonos, habár egyébként egyetemes elvek szerint sem fejtegethetők, hanem merőben külön törvények és okok hatása alatt állanak. Az ember akarata, egy magasabb tehetség, a melyet végelemzésben csak a saját önkénye, az indifferens liberum arbitrium, vezérel s a ratió helyett

a voluntas mozgat: pro ratione — voluntas. A *harmadik theoria* arra a nehéz munkára vállalkozott, hogy talán sikerülhet összeegyeztetni a két ellentétes irányt és közvetítő úton oldani meg a kérdést? Miért ne lehetne kettéválasztani az egységes emberi természetet és mereven szemközt állítani egymással az érzéki természetet a szellemi természettel, hogy azután ilyen alapon, tényleg különbözőknek látszó tüneteiket is, természeteik — követelte különböző factorok fölvétele által értelmezzük? Az elmélet, a melyre ily úton jutunk, nemcsak nagyon egyszerű, de fölötte plausibilis: az ember, mint érzéki lény, mindenben alá van vetve a természet törvényeinek, a rá ható kényszer okoknak: e tekintetben tehát akarata sem szabad mint szellemi, eszes természettel bíró lény azonban már egészen más sphaerához tartozik, a melyben a physikai okot és törvényt az akarat «szabad elhatározása» helyettesíti s a physikai okok, ha netalán impulsus gyanánt szolgálhatnak és tényleg szolgálnak is, és az elhatározást megelőzve, nagyobb-kisebb súlylyal föl is léphetnek, a végeldöntés stadiumában döntő befolyással nincsenek. Az utolsó szó mindig az akaraté marad». E bemutatott irányokra nézve azután akként nyilatkozik szerzőnk, hogy «mind a három elméletnek olyan szembeötlő hiányai és hibái vannak, hogy szinte kihívják a kritikát. *Próbáljuk meg, nem lehetne új állásponton és irányelvek szerint tárgyalni a kérdést!* Háttha correctebb eredményekben juthatunk». Ezzel végződik az első közlemény.

A második közlemény (Bpesti Szemle 160. szám) a *szabad akarat kritikai elemzésével* kezdődik. Külön vizsgálja a *szabadság* fogalmát, melyet Schopenhauerrel egy értelemben negatív fogalomnak tart. «A szabadság szavával csak a hiányozását gondoljuk mindannak, a mi nyügözne vagy gátolna.» Majd így szól: «Szabadság alatt szoros metaphysikai értelemben csakugyan nem érthetni egyebet, mint az okvetetlenség, a kényszer, a korlátoltság és függés ellenkezőjét.» Az *akarat* értelmezésére térve ekként írja körül álláspontját: «Az akarat elnevezést tudományosan ma már nem használhatjuk más értelemben, mint azon — psychikai — *inger* megjelölésére, melyet különféle okok: vágyaink, szenvedélyeink, eszünk — vagy más physikai vagy társadalmi tényezők nyomása alatt éreziünk s a mely által valamely tett véghezvitelére vagy abbahagyására indítatunk.» Más szóval az akarat «az összes spontan (tudatos) psychikai tünemények alapja.» Ezekhez képest a régi etikákban külön tehetség gyanánt tekintett akarat valójában «egyfelől

az egyéni természet — a character, másfelől a ható motivumok kettős determinatiója alatt áll.» Ily értelmezés mellett világos, hogy az első közleményben bemutatott indeterministikus és syncteristikus szabadakarat fogalmát nem lehet tudományosan construalni és beiktatni a lélektan rendszerébe.» Szerzónk épen oly nyilvánvaló dolognak mondja továbbá, hogy «az indeterminált akarat helyét az értelmes és erkölcsi akaratnak kell elfoglalni, mely minden izében kapcsolatos az egyén egész individualitásával és ebből folyólag minden magasabb, rejtelmes tehetség beavatkozása nélkül, de nem is physikai kényszerűséggel, hanem természetének megfelelő lélektani folyamat útján hozza létre a szellemi és erkölcsi világ tüneményei.» Áttér azután szerző a *szellem és társadalmi élet jelenségeinek* fejtegetésére, hogy tőlük fogadjon el tanácsot a szabadakarat kérdésében. Tények bizonyítják — mond — hogy az összes lelki állapotok az élő szervezet, az úgynevezett *organisatio* sok oldalú befolyása alatt állanak s egyetlenny olyan lelki tüneményt sem lehet felmutatni, a mely függetlenül jött volna létre az organisatiótól. Az *organisatio* pedig absolute nem függ a mitetésünktől. Az úgynevezett individualitás vagy egyéni természet egyfelől a *származásnak*, másfelől az *életviszonyoknak* okvetetlen eredménye, a melyek közé akarva nem akarva jutunk. És ez individualitás határait túllépni senkinek sem lehet. A moral- és kriminal statistika tanaival bizonyítja, hogy ha volna is az embernek szabadakarata, azt csakis szervezése keretében érvényesíthetni, nem pedig függetlenül, nem szabadon. Még a legjobb esetben is tehát csak olyan szabad akarat van az embernek — a mely nem szabad. A szabad akarat megmentésére az *öntudat* bizonyosságát szokták felhozni. A kik ezt teszik az öntudat szavával élnek vissza. Az öntudat ugyanis nem más, mint «gondolatainknak, érzelmeinknek, vágyainknak és mindezekkel az állapotokkal összenőtt egyéniségünknek ismerete; gorombán kifejezve: összes lelki functióinknak szellemi csapadéka.» Az öntudat azt mondja, hogy én azt tehetem, a mit akarok. És ebben az öntudatnak tökéletesen igaza van. De akarhatok-e egyebet, mint a mit akartam, a mit akarnom kellett? ez itt a kérdés, és erre a kérdésre már nagy bölcsen hallgat az egyszerű öntudat, noha épen ezt kellene bizonyítania. «Igen, teheted a mit akarsz, csak hogy életednek minden pillanatában csak egyetlen egy meghatározott dolgot akarhatsz és egyáltalán semmi mást nem, csak ezt az egyet.» E Schopenhauerből vett idézetre mondja

szerző: «Ime a rejtély kulcsa! Az öntudat egész tanuskodása az akarat kérdésében egy nagy tévedésen alapszik, melyet ha egyszer megértett valaki, könnyű kiigazítani; de nehéz volt arra úgy rámutatni, hogy mindenki megérthesse.» A *társadalmi élet tanubizonyosságaira* tér át aztán a szerző és «száraz elméleti fejtegetések» helyett megint a moral-statistikához fordul. Érveinek sorában első helyen arra hivatkozik, hogy az ember állami életet él. Azon föltevés mellett, hogy az emberek nem cselekesznek mindig és szükségképen a relative a leg-erősebb indokok és characterök szerint, hanem kényök-kedvök szerint határozhatják el magukat ugyanazon esetben pro vagy contra e föltevés mellett állami rend, együttlét nem képzelhető. Ha pedig mindez így áll, úgy ebből önkényt következik, hogy az állami törvények, intézmények, ezek szelleme, a szokások, nevelés, nemzeti jelleg stb., szóval a társadalmi tényezők, más tényezőkkel szemben kisebb vagy nagyobb mérvben — de mindenesetre befolyanak az emberek cselekedeteire, s így a társadalmi ember szabad nem lehet.» Érvelése során e meggyőződését találja igazolva Sz. a születési statistika, a házassági statistika, a criminal statistika adataiban. A törvényszerűséget bizonyítják az évszakok befolyása, az életkor, a nemi különbség, társadalmi intézmények, vallási rendszabályok. «Nagyon természetes tehát — végzi a fejezetet szerző — hogy a társadalmi élet tüneményeinek illetően determinismusa mellett indeterministikus akaratról beszélni sem lehet, s az akarat korántsem talán az egyéni önkény személyes akarata, de pusztán physikai okokból determinált akarat sem, hanem az összes physiologiai, psychologiai és socialis tényezők összhatásával létesített akarat, melyet egyszerűen ethikai akaratnak nevezhetünk.» E közlemény utolsó fejezetében az *ethikai charaktert* veszi vizsgálat alá, «mely ugyanazt a szerepet van hivatva betölteni az általunk felállítandó rendszerben, melyet a szabad akarat fogalma játszik az indeterministikus ethikában.» Ez ethikai akarat megismerésére a speculatio nem alkalmas. «A ki az ethikai akarat természetét és sajátságait más, mint tapasztalati úton, s az itt használható eszközökkel akarja tanulmányozni; fölállíthat ugyan szebbnél-szebb hypothesiseket, de a karakter tudományosan igazolható elméletét soha sem fogja construálhatni.» Ezek alapján az ethikai karakternek következő három alapsajáttságát mutatja be: 1. A karakter merőben individualis egyéni tulajdon; 2. a karakter főbb vonásai örökölték; 3. hogy van benne valami állandó, constans elem. Schopenhauer

ismert theoriája ellen csak a fejlődés törvénye nevében tiltakozik, alap gondolatát azonban, kétségbevonhatatlanul helyesnek mondja.

A harmadik közlemény (B. Sz. 161. sz.) az *akarat-functio tényezőinek* magyarázásával kezdődik. Az elhatározást megelőző mozzanatok s a végeldöntés utolsó elve: e kettő határozza meg a cselekvést; mellettök az akarat «nagyon másodrendű» tényező a cselekvéseknél. Első tényező gyanánt tehát az indító okok tekintendők: A milyen az indok, olyan a cselekedet. Első sorban az értelem az oka a végrehajtott oktalan vagy erkölestelen cselekedeteknek. Ezért fontos erkölcsi szempontból az értelem kiművelése. Bármennyire fontos tényezője is azonban, - az indok az akarat elhatározásának, a végeldöntés végső elve mégis a karakter. «*Ha sikerülne a karaktert a maga egész valóságában részletesen és híven megismerni: minden egyes cselekedetet ép oly bizton és pontosan meg lehetne előre mondani, mint a hogyan a csillagász előre kiszámítja az égi testek mozgását*». A *moralitás fogalma* czimén következőkép írja körül az utat, melyen e fogalom felkeresésére indul: «*A kutatás azon módszerének, melyet itt egyedül lehet sikeresen alkalmazni, a szövevényesebb természettudományok példáján kell indulni — tehát deductive haladnia ugyan, de úgy, hogy deductióit sok, nem pedig egy, vagy csak néhány előzményből vonja le, és minden egyes okozatot úgy tekintsen, mint számtalan összeható ok eredményét, a melyek működését ismét az emberi természetnek hol azonos, hol különböző sajátságai és törvényei határozzák el. Ez pedig az úgynevezett concret deductiv módszer, mindkét formájában alkalmazottan: a) mint direct deductiv vagy physikai módszer, mely deductio nem nyers elveken kezdi s a tapasztalati adatokat csak igazolásul alkalmazza; és b) mint megfordított rend szerint haladó, vagy történelmi módszer, mely ismét az egyes tapasztalati adatokból vonja ki általánosításait, melyeket aztán az által igazol, hogy az emberi természetből deductiv uton nyert elvekkal iparkodik összekötni*». Ehhez képest az emberi cselekedeteket két nagy csoportra osztja Sz t. i. olyanokra, melyeknek semmi közük sincsen a moralitáshoz, az az *közönyös cselekedetekre*, és ismét olyanokra, a melyek erkölcsi ítélés és mérlegelés alá esnek, mely utóbbiakat indokaik és forrásaik szerint veszi vizsgálat alá. Az erkölcsi jellemző cselekedetek erre a két forrásra vezethetők vissza: a) az önszeretet és ennek kifejtettebb alakja az önzés — egoismus. «Az önzés, bizonyos fokig és határokon belül kétségkívül jogosult factora és motívuma az emberi elhatározásoknak . . . nagy tévedés lenne,

azonban, annyira mennünk a következtetésben, hogy most már azért, mert számtalan esetben az egoismust jogosultnak kell elismernünk, azt nagyhamar moralis indokká is decretáljuk. Az igazi tényállás az, hogy az ilyen természetű cselekedeteknek semmi közük sincs a moralitáshoz: nem immoralisok, de moralisok gyanánt sem tekinthetők; tehát moraliter közönyös cselekedetek». Erkölcsi jellemű cselekedeteinknek második forrása, *b*) a mások szeretete, vagy önzetlenség — altruismus, az önzés egyenes ellentéte. «Nyilvánulatai: a részvét, jóakarát, rokonszenv, igazság- és emberszeretet . . . Két főalakja: 1. az önzetlen jog- és igazságszeretet, melynek jelszava: neminem laede; és 2. az önzetlen emberszeretet, mely még ellenségeinek is megbocsát és kenyeret dob vissza azokra, kik őt kővel dobálták». Eredmény az, hogy «a cselekedetek erkölcsi értékének az önzetlenség a mértéke». Ezek után áttekintő kritikai történelmi szemlét tart Sz. a moralitás fogalmára vonatkozó nevezetesebb philosophiai kísérletek fölött. Első sorban az *ó-görög philosophia* kísérleteit vizsgálja s eredményképen azt mondja, hogy «az ó-görög philosophia két irányban és állásponton igyekezett megfejteni a moralitás problémáját: naturalistico-empiristicus és metaphysikai irányban és állásponton. Correct eredményre azonban egyikök révén sem jutott. Közös hibájok: hogy egyértelműen azonosították a moralitást a boldogsággal, mi által felfogásuk mereven individualisticus és egoisticus jelleget öltött, és olyan vonásokat tüntet föl, melyek nemcsak hogy hiven nem fejezik ki az erkölcsiség mivoltát, sőt azt teljesen meghamisítva állítják elének.

*

A *Természettudományi Közlöny* ez évi 247. füzete három cikket is közöl, melyek a philosophia körébe tartoznak. E közeledés a philosophiai kérdések megbeszélése felé, épen legimpozánsabb társulatunk részéről, annak a jele, hogy a természettudományok is érezni kezdik a kapcsolatok szükségét a philosophia felé, hogy a szélesebb körű érdeklődés fölkelése a philosophia iránt nemzetünkben is nem messze időktől várható. E közlemények közt első sorba állítható ez a cikk, mely «a philosophia viszonya a tudományokhoz és a valláshoz» czímet viseli. Barthelemy Saint-Hilare legújabb művét, melyet a M. Tud. Akadémia Könyvkiadó Vállalata magyarul kiad, egy német író, G. König, ismertette. Ezt az ismertetést fordította le és közli fentebbi cím alatt a T. K. Második, a philosophiával rokon cikk a gyermekek testi neveléséről szól s hasonlóképp francia forrásból ered. A játékot

sürgeti a mai testnevelés módszerei helyett. A kitünő czikk méltó a paedagogusok figyelmére. A harmadik philosoph becsü czikket Gőcze Sarolta közli G. Tarde műve nyomán, mely összefoglalja a Párisban tavaly összeült bűnügyi kongresszus tanácskozásait.

*

Voprozi filozofii i psichologii czimen Moszkvában ez év elejétől fogva egy bölcészeti folyóirat jelenik meg. Szerkeszti Grot Miklós volt odesszai, jelenleg moszkvai philosophiai tanár, ugyanaz, a ki a M. Philos. Szemle 1886. I. füzeté számára, egy hozzánk címzett levélben az orosz philosophiai törekvéseket leírta. Az évenként négyszer megjelenő folyóiratot a moszkvai philosophiai társaság adja ki. Az első szám tartalma a következő. Első helyen Grot Miklós a szerkesztő fejti ki a folyóirat programját. Azt mondja, hogy a folyóirat megindításával az orosz művelt közönség ohajainak igyekszik megfelelni. A század végét ugyanis általános értelmi válság jellemzi s a kor sováran várja az élet egy új formulázását, mely a moralt a tudományyal kibékítse. «Vajjon nem abban a tényben rejlik-e a jelen válság oka, írja Grot, hogy az utóbbi évtizedek alatt a gondolkodás kizárólag a külső tapasztalatok határai közé szorítkozott s elhanyagolta az öntudat tág terét, mely csupán a belső érzék számára nyílik meg.» Ez az egyoldalúság hasznos lehetett, a mennyiben nagyban elősegítette a külső világ tudományait, de annyiban megint káros volt, hogy késleltette a morális élet alapvető tudományainak, a lélektani és bölcészeti feladványoknak kiképződését. Így történt, hogy a közélet ima fundamenta válságba jutott. E válságból csupán az segíthet ki, ha a külső világ talányai mellett az öntudat titkait is a megoldás felé vezetjük. Ez pedig csak egy közös metaphysikai alapon történhetik meg, mint ezt Wundt is, napjaink positiv tudományosságának egyik legkiválóbb tekintélye, elismeri. Különösen az oroszokra nézve lesz jótékony hatása egy ily nagy philosophiai synthesisnek, miután az oroszok mindéddig ide s tova hanyattatának a nyugat különféle rendszerei közt. Majd ugyanazon szavakkal rajzolja itt Grot az orosz philosophiai törekvéseket, a melyekkel nekünk négy év előtt megírta. Czikkében azt fejtegeti továbbá, hogy mi lesz előreláthatólag az orosz nép hivatása a philosophia terén. Azt mondja ugyanis, hogy mind-egyik nemzet időjártával saját philosophiát teremt, mely a nemzet jellemét, értelmét, lélektani tulajdonságait tükrözteti vissza. A régi Görögország philosophiája kiválóan aesthetikai volt, a görögök

még a jó és igaz eszméit is a szép mezébe öltöztették. Megfordítva az újkori nyugoti philosophia lényegesen az értelemre fektette a súlyt. Így az angolok Bacontól fogva egész napjainkig az empirikus iránynak hódoltak; a latin népeknél szintén Descartestól fogva Comteig a rationalismus érdeke nyomult előtérbe; viszont a németek arra törekedtek, hogy az értelem logikumát dolgozzák ki. Oroszországra más hivatás vár, mond az író, az nevezetesen, hogy a philosophiát a moral alapjaira fektesse, vagyis a világ egy oly synthesisét teremtsen meg, melyben a vallás-erkölcsi elemnek jót az oroszlánrészt. Ekként meglehet, hogy az orosz philosophia lesz arra hivatva, hogy a világmegváltás tanát megteremtsen, melynek másodrendű mozzanatai lesznek a művészet élvei, valamint az értelem igazságai. A füzet további közleményei: *Szokolov*: A természeti szépről ír önállóan, érdekesen; *Kozlov*: Bunge, bazeli tanár egy értekezésével foglalkozik; *Trabeczkoy* herczeg: Az emberi öntudat természetét fejtegeti. Egy helyen így ír: A középkori vitás kérdés a nemek és az egyének viszonyáról az újkori philosophiában a személyes öntudat föladványa alakját öltötte föl, mely ekként formulázható: A személyes öntudat alkalmas-e az igazság felfogására, és ha igen, maga az öntudat tisztán személyes tény-e? «A philosophok e kérdésnek csupán első felét vizsgálták meg, s bárhogy feleltek is rá, valameenyien hittek az öntudat személyes természetében. Ez a nagy hibája a mai philosophiának». *Siskin* a psycho-physikai tüneményeket fejtegeti a mindenség mechanikai elmélete szempontjából.

*

Revue philosophique de la France et de l'étranger 1890 3—5. sz. *E. de Roberty* új könyvéből: «La philosophie du siècle: criticisme, positivisme evolutionisme» közölnek egy fejezetet, e czímen: A philosophia fejlődése. *A. Fouillé*: «L'évolutionisme des idées-forces» az előző számokban megkezdett cikkéből közlik a folytatást. *A. Binet*: Kutatások a gyermekek mozgásáról. *J. J. Gourde*: Egy régi érv a metaphysika javára. *Louis Proal*: A bünösök erkölcsi felelőssége. *H. Lachelier*: Wundt metaphysikája czímen közöl egy értekezést, mely a hirneves lipcei bölcész közelebb megjelent nagy műve a *System der Philosophie* után készült. *J. M. Guardia*: A philosophia története Spanyolországban. *J. Payot*: Érzés, gyönyör, fájdalom. Ismertetve vannak a következő philosophiai művek: *Chaignet*: Histoire de la psychologie des Grecs. *J. P. Thomas*: Principes de philosophie morale; *L. Dauriac*: Le réalisme de Reid;

W. Enoch: Der Begriff der Wahrnehmung; Milenko Wesnitsch: Die Blutrache bei der Südslaven; Macdonald: Humanitism: The scientific solution of the social problem; Holmes-Forbes: Know thyself; or psychology for the people; H. Beaunis: Les sensations internes; J. Delboeuf: Le magnétisme animal; Kawczynski: Essai comparatif sur l'origine et l'histoire des rythmes; A. Oehrn: Experimentelle Studien zur Individual-psychologie; Baldwin: Handbook of Psychology; Hobbes: The elements of law natural and politic; Bergson: Essai sur les données immédiates de la conscience; Bertrand: La psychologie de l'effort; Fauvelle: La physico-chimie, son rôle dans les phénomènes naturelles; Rebière: Mathématique et mathématiciens; J. Varona: Conferencias filosoficas; Masci: Psicologia religiosa, psicologia del comico, la legenda degli animali; Ruelle: Damascii successoris dubitationes et solutiones.

*

La critique philosophique mult évi utolsó számában Renouvier, a szerkesztő, bucsut vesz az olvasóktól, mert a folyóirat ezzel a számmal megszűnik. Renouvier elmondja a folyóirat keletkezésének történetét, annak ezéjait. Eredetileg ezt a címet viselte: Critique philosophique, scientifique, politique et litteraire. Később csupán philosophiára szorított a folyóirat, a mellett, hogy Renouvier még egy más folyóiratot is szerkesztett a Critique religieuse-t. Ez utolsó számban a Neo-criticisme főbb philosophiai elvei s történeti fejlődése van érdekesen összeállítva.

*

Mind, 1890 ápril. H. Mandsley: The cerebral cortex and its work; G. Santayana: Lotze's moral idealism; James Ward: The progress, of philosophy. Ismertetve vannak a következő művek: E. Caird: The critical philosophy of Immanuel Kant; Guyau: L'art au point de vue sociologique, és Education et hérédité; R. Encken: Die Lebensanschauungen der grossen Denker.

*

Rivista di filosofia scientifica, 1889 jul.—december. E folyóirat, mely korábban Turinban jelent meg, november óta Genuában jelen meg. Szerkesztője maradt a régi Enrico Morrelli. Fő cikkei: C. Hanau. A nevetés és a mosoly; A. Sormani: Az evolutionismus új vallása; E. Morselli: Az öröklés elmélete G. C. Vanini szerint; E. de Marinis:

Egy olasz positivista philosoph, Andrea Angiulli ; *Fr. de Sarlo* : Régi és új physio-psychologia.

*

Rivista italiana di filosofia, 1889 szept—1890 febr. *F. Bonatelli* : Egy új metaphysikai könyv : Vorlesungen über Metaphysik mit besonderer Beziehung auf Kant, G. Bergmann ; *V. Poggi* : Az öngyilkosság Platonál ; *V. Benini* : A lelki belső megfigyelésről ; *A. Nagy* : A Nyâya és Aristoteles logikája ; *R. Benzeni* : Újabb közlemények az öntudatról.

*

Vierteljahrschrift für wissenschaftliche Philosophie, 1890. I. füzet. *M. Radakovici* : Ueber Fechner's Ableitungen der psychologischen Massformel ; *H. Höffding* : Ueber Wiederkennen, Association und psychische Activität ; *A. Marty* : Ueber Sprachreflex, Nativismus und absichtliche Sprachbildung ; *J. Petzoldt* : Vitaldifferenz und Erhaltungswerth ; *R. Wahle* : Nachtragsbemerkungen zu den «Fragen betreffend Aehnlichkeit und Intensität».

*

Archiv für Geschichte der Philosophie 1890. 2 füzet : *O. Kern* : Zu Parmenides ; *H. Sébeck* : Zur Psychologie der Scholastik ; *F. Pönnies* : Siebzehn Briefe des Tk. Hobbes an Samuel Sorbière ; *C. Hebler* : Zwei platonische Stellen ; *W. Dilthey* : Kaut's Aufsatz über Kästner und sein Antheil an einer Recension von Joh. Schultz in der Jenaer Literatur-Zeitung ; *G. Itelson* : Zur Geschichte des psychophysischen Problems.

Az akadémiából.

A Magyar tud. Akademia ez idei nagygyűlése a II. osztály titkárává *Pauer Imre* rendes tagot, a budapesti tud. egyetemen philosophia r. tanárát választotta.

*

A Bézsán-féle pályázat. A Bézsán-féle pályázatra : «Kivántatik a physiologiai lélektan rendszere a legújabb kutatások alapján», a kitűzött határnapig egyetlen pályamű érkezett. Ez is befejezetlen, csonka dolgozat ; e mellett annyira anyagul és felületesen van kidolgozva és minden során annyira meglátszanak a sietség és kimerültség nyomai, hogy az egész mű, inkább csak nagy fáradsággal és szorgalommal